

6 Дәріс. Қылмыстық құқық бұзушылықтардың субъективтік белгілері

Қысқаша сипаттама

Қылмыстық құқықтағы қылмыстық құқық бұзушылық субъектісінің түсінігі және белгілері.

Қылмыстық жауаптылық басталатын жас шамасы. Кәмелетке толмағандар жасайтын қылмыстық құқық бұзушылықтар ерекшеліктері (жалпы сипаттамасы). Есі дұрыстық қылмыстық жауаптылықтың міндетті шарты ретінде. Есі дұрыс еместік түсінігі және оның критерийлері. Шектеулі есі дұрыс еместік. Есінің дұрыстығын жоққа шығармайтын психикасы бұзылған адамның қылмыстық жауаптылығы. Мас күйінде қылмыс жасаған адамның қылмыстық жауаптылығы. Қылмыс жасағаннан кейін жан күйзелісі ауруына шалдыққан адамның жауаптылығы.

Қылмыстық құқық бұзушылықтың арнайы субъектісінің түсінігі және түрлері.

Заңды тұлғаның қылмыстық жауаптылығының мәселелері.

Кілт сөздер: субъект, есі дұрыс, кәмелет жасқа толу, объективтік жақ, әрекет, әрекетсіздік, себепті байланыс, зардап

Мақсаты: қылмыстық құқық бұзушылықтың субъективтік жағының түсінігі мен маңызын біледі; кінә түсінігі, мазмұны мен нысандарын біледі; қылмыстық құқық бұзушылықтың субъективтік жағының факультативтік белгілерін біледі; қателесудің қылмыстық жауаптылыққа әсерін біледі.

Дағдылары: кінә нысандары мен түрлерін тәжірибелік ситуацияларға қатысты анықтай алады; қылмыстық құқық бұзушылықтың ниеті мен мақсатын тәжірибелік ситуацияларға қатысты анықтай алады; қылмыстық жауаптылықтың субъективтік негізінің бар болуы немесе болмауы туралы сұрақты тәжірибелік ситуацияларға қатысты шеше алады.

Жоспар:

- 1. Қылмыс субъектісінің түсінігі мен белгілері**
- 2. Есі дұрыстық және есі дұрыс еместік**
- 3. Арнаулы субъектінің түсінігі мен оның белгілері**
- 4. Қылмыс субъектісінің түсінігі мен белгілері**
- 5. Субъективтік жақтың түсінігі мен белгілері**
- 6. Кінәнің түсінігі мен нысандары**

1. Қылмыс субъектісінің түсінігі мен белгілері. Қылмыс субъектісі- бұл қылмыс жасаған және қылмыстық заңның негізінде жасалған әрекеті үшін қылмыстық жауаптылық тартуға қабілетті физикалық тұлға.

Қылмыс субъектісі қылмыс құрамы элементтерінің бірі болып табылады және үш міндетті, бір қосымша белгімен сипатталады.

Қылмыс субъектісінің міндетті белгілері:

Қылмыстың субъектісі болып тек қана физикалық тұлғалар танылады. Қазақстан Республикасының қылмыстық заңнамасы заңды тұлғаларды қылмыстық жауаптылыққа тарту мүмкіндігін қарастырмайды.

Тұлғаның қылмыстық жауаптылыққа тартылуы көзделетін, белгілі бір жас шамасына жетуі.

Қылмыстық жауаптылық басталатын, кәмелеттік жас пен жас шамасы түсініктерін айыра білу қажет, себебі кәмелетке толмаған тұлғалар болып, қылмыс жасау кезінде 18 жасқа толмағандарды айтамыз, ал қылмыстық жауаптылық 16, ал кейбір жағдайларда 14 жастан бастап туындайды.

Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 15-бабы жалпы ережені бекітеді, оған сәйкес қылмыс жасаған кезде он алты жасқа толған адам қылмыстық жауапқа тартылады. Осы жастан бастап тұлға болып жатқанды толық және дұрыс түсінуге және оған жете араласуға қабілетті болып есептеледі.

Кейбір қылмыстар үшін (мысалы, адам өлтіру, денсаулыққа қасақана ауыр зиян келтіру, қарақшылық, тағылық) заң шығарушы неғұрлым ерте жас шамасын бекітеді, оған сәйкес қылмыстық жауаптылық 14-жастан басталуы мүмкін. Бұл жоғары қауіптілік пен қылмыстың ауырлығымен емес, аталған қылмыстардың қоғамға қауіптілігін тұлға неғұрлым жас кезінен бастап ұғына алатындығымен айқындалады.

Кінәлі тұлғаны қылмыстық жауаптылыққа тарту үшін, оның нақты жасын анықтау керек, сол себептен де көп жағдайларда сараптама тағайындалады.

Бұл ретте, тұлға оның туылған күні емес, одан келесі күні қылмыстық жауаптылық жасына жеткен болып есептеледі. Егер туылған күні мен айын анықтау мүмкін болмаса, онда тұлғаның туылған күні болып анықталған жылдың соңғы күні саналады.

Субъектілік ерекшеліктерге айыпталушының жеке басы мен өмір сүру жағдайы үлкен әсерін тигізеді, сондықтан қылмыстық заң егер ол қылмыстық жауаптылық жасына жеткен болса да, алайда психикалық бұзылумен байланысты емес, өзінің психикалық артта қалуының салдарынан, жасаған әрекетінің физикалық сипаты мен қоғамға қауіптілігін сезіне алмаған немесе оған басшылық ете алмаған кәмелет жасқа толмағанды қылмыстық жауаптылықтан босату мүмкіндігін қарастырады. Бұл жерде қылмыстық құқықтың ізгілік қағидасы орын алады.

2. Есі дұрыстық және есі дұрыс еместік

Есі дұрыстық, яғни тұлғаның өзінің әрекетінің іс-жүзіндегі сипатын, қоғамға қауіптілігін ұғына алатын және оны басқара алатын қабілеті.

Аталған белгі ерекше мазмұнды болғандықтан, арнайы қарастыруды қажет етеді.

Қылмыстық жауаптылық қылмыс жасаған уақытта есі дұрыс болған тұлғаға ғана қолданыла алады. Тұлғаның есі дұрыс еместігі, қылмыстық жазаны тудырмайды.

Есі дұрыс еместік- бұл қауіпті әрекетті жасаған кезде есі дұрыс емес күйде болған, яғни созылмалы психикалық ауруы, психикасының уақытша бұзылуы, кемақылдығы немесе психикасының өзгеде дертке ұшырауы салдарынан өзінің іс-әрекетінің (әрекетсіздігінің) іс жүзіндегі сипаты мен қоғамдық қауіптілігін ұғына алмаған немесе оған ие бола алмайтын психикалық жағдай.

Есі дұрыс еместіктің екі түрлі критерийін бөліп көрсетеді: медициналық және заңи.

Есі дұрыс еместіктің медициналық критерийі, тұлғаның психикалық жағдайын биологиялық нормамен салыстырып, психиатрияның қызметкерімен белгіленетіндігін сипаттайды.

Заңи критерийдің болуын сот бекітеді және онымен тұлғаның қоғамға қауіпті іс-әрекетті жасау кезіндегі жай-күйі сипатталады.

Бір уақытта медициналық және заңи белгілердің болуы, нақты тұлғаның есі дұрыс еместігі жөнінде қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Бұл ретте, есі дұрыс еместік нақты қоғамға қауіпті іс-әрекетті жасау кезінде белгіленуі қажет, егер тұлға жан ауруына қылмыстық іс-әрекетті жасап болғаннан кейін душар болса, онда ол қылмыстың субъектісі болып танылады, сондықтан да өзінің сауыққанынан кейін қылмыстық жауаптылыққа тартылады.

Есі дұрыс еместіктің медициналық критерийі, қауіпті іс-әрекет жасаған тұлғада созылмалы психикалық аурудың қандай да бір нысанының болуын білдіреді.

Мұндай медициналық критерийдің нысандардың (элементтердің) қатарына келесілер жатады:

А) Әртүрлі созылмалы психикалық аурулар, шизофрения, эпилепсия (қояншық ауруы), үдемелі сал, ми мүшесі (паранойя), маниакалды-депрессивті психоз және т.б.;

Ә) Психиканың уақытша бұзылуы. Олар біршама тез болады, және толық жазылумен аяқталады. Мысалы: патологиялық мас болу, патологиялық аффект, алкогольді психоз;

Б) Кемақылдылық- адам ақылының терең зақымдануы. Кемақылдылықтың үш дәрежесі болады: идиотия (ақыл-ой қызметінің ең терең зақымдану дәрежесі), имбецильдік (орта дәреже) және дебилизм (неғұрлым жеңіл).

В) Психиканың өзге де дертке шалдығуы. Олар психикалық аурулардан туындамайды, алайда тұлғаны өзінің іс-әрекетінің сипатын түсіну мүмкіндігінен айырады. Мысалы, іш сүзегі, бөртпе сүзегі әсерінен адамның сандырақ күйге түсуі.

Есі дұрыс еместіктің заңи критерийі- бұл тұлғаның қылмыс жасау кезінде өзінің іс-әрекетінің нақты сипаты мен қоғамдық қауіптілігін түсінбегендігін (интеллектуалдық белгі), не өзінің іс-әрекетін басқара алмағандығы (ерікті белгі).

Заңи критерийдің болуы үшін көрсетілген екі белгінің біреуінің: интеллектуалдық не ерікті белгінің болуы жеткілікті.

Тұлғаны есі дұрыс емес деп тану туралы соңғы шешімді сот қабылдайды, бұл ретте тұлғаның есі дұрыстығы немесе есі дұрыс еместігі жөніндегі сот-психиатриялық сараптаманың қорытындысы сот үшін міндетті емес, ол іс бойынша басқа да дәлелдемелермен бірге қарастырылады.

3. Арнаулы субъектінің түсінігі мен оның белгілері

Арнаулы субъект- бұл қылмыс субъектісінің жалпыға міндетті белгілерімен қатар, оның өзіндік қасиеттерін бейнелейтін, қосымша белгілерді иемденетін тұлға.

Бұл қылмыс субъектісінің жалғыз қосымша белгісі.

Арнаулы субъектінің белгілері әрқилы және келесідей жағдайлармен айқындалады:

- Тұлғаның қызметтік жағдайы: мемлекеттік қызметі иеленетін тұлға ғана пара алғаны үшін жауаптылыққа тартылады (ҚР ҚК-нің 307-бабы);
- Тұлғаның кәсіби міндеті: науқасқа көмек көрсетпеу (ҚР ҚК-нің 118-бабы);
- Тұлғаның азаматтығы: тек шетелдің азаматы ғана шпионаж үшін жауаптылыққа тартылады (ҚР ҚК-нің 166-бабы)
- Туыстық қатынастар: алимент төлеуден жалтару (ҚР ҚК-нің 136-бабы);
- Әскери қызметтегі қатынас: қашқындық (ҚР ҚК-нің 373-бабы) және т.б.

Арнаулы субъект қылмыс құрамы элементінің факультативті белгісі ретінде аса маңызды мәнге ие:

- Егер арнаулы субъектінің белгілері заңмен қылмыстың негізгі құрамына енгізілсе, олар міндетті болып шығады. Сондықтан да нақты іс-әрекетте арнаулы субъектіні анықтамау қылмыстық жауаптылықты болдырмайды;
- Қылмыстың арнаулы субъектісінің белгілері жауаптылықты ауырлататын мән-жайлардың құрамына енгізілуі мүмкін, сондықтан олар жауаптылықты ауырлататын мән-жайлармен жасалған қылмыстарды саралау кезінде міндетті болып саналады;
- Арнаулы субъект үнемі тұлғаның жеке басын сипаттайды, сол үшін қылмыстық жауаптылықты ауырлататын мән-жай ретінде таныла алады.

Мысалы, ҚР ҚК-нің 54-бабына сәйкес, қылмыскердің қызметі жағдайына байланысты өзіне көрсетілген сенімді пайдаланып қылмыс жасауы, қылмыстық жауаптылықты ауырлататын мән-жай болып саналады.

4. Субъективтік жақтың түсінігі мен белгілері

Қылмыстың субъективтік жағы- бұл тұлғаның тікелей қылмыс жасаумен байланысты психикалық қызметі.

Қылмыс құрамының аталған элементі, тұлғаның қылмыстық іс-әрекет жасау кезіндегі ішкі дүниесін, психикалық процестерін сипаттайды

Субъективтік жақтың мазмұны: кінә, ниет, мақсат пен эмоционалдық жағдай сияқты белгілердің көмегімен ашылады, бұл ретте тек кінә ғана кез-келген қылмыс құрамының міндетті белгісі болып табылады.

Кінә- бұл тұлғаның онымен жасалған қоғамдық қауіпті іс-әрекетіне деген психикалық қатынасы.

Ниет- бұл адамды қылмыс жасауға итермелейтін ішкі сезімі.

Мақсат- бұл кінәлі тұлға ұмтылатын, қылмыстың болашақ нәтижесінің ойша моделі. Мысалы, қоғамға қауіпті іс-әрекеттің мақсаты болып диверсия нәтижесінде жасалған мемлекеттің экономикалық қауіпсіздігін жою танылады.

Эмоционалдық жағдай- тұлғаның қылмысты жасауға байланысты күйзелуін білдіреді. Мысалы, қатты жан толқуын көрсететін, жан күйзелісі жағдайында адам өлтіру.

Қылмыстың субъективтік жағының мәні:

- Ол қылмыс құрамы элементінің бірі болып табылады, сондықтан да қылмыстық іс-әрекетті басқа да құқық бұзушылықтардан айыруға мүмкіндік береді. Осылайша, баланы ауыстыру, егер ол ерекше ниетпен мысалы пайдакүнемдік немесе өзге жамандық ниетпен жасалса ғана қылмыс болып саналады (ҚР ҚК- нің 134-бабы);

- Ол басқа элементтері мен белгілері бойынша ұқсас келетін қылмыс құрамдарын бір-бірінен бөледі. Мысалы, қылмыс жасаудың мақсаты, көлік құралдарын айдап кету қылмысын оны ұрлаудан айыруға мүмкіндік береді;

- Субъективтік жақтың факультативтік белгілері, жазаны жеңілдететін немесе ауырлататын мән-жайлар бола алады. Мысалы, аяушылық ниетімен қылмыс жасау- қылмыстық жазаны жеңілдетеді, ал ұлттық не діни өшпенділік ниетімен қылмыс жасау- қылмыстық жазаны ауырлатады.

5. Кінәнің түсінігі мен нысандары

Кінә- бұл тұлғаның онымен жасалған қоғамдық қауіпті іс-әрекетіне деген қылмыстық заңмен белгіленген психикалық қатынасы. Кінәнің мәні қылмыскердің қылмыстық заңмен қорғалатын әлеуметтік құндылықтарға деген дұрыс емес қатынасымен анықталады. Кінәнің деңгейі оның нысаны мен мазмұнының жиынтығымен анықталатын, кінәнің әлеуметтік мәнінің сандық сипаттамасын білдіреді.

Кінәнің элементтеріне жиынтығында оның мазмұнын құрайтын сана (интеллектуалдық элемент) мен ерік жатады. Сөйтіп, кінә адамның санасы мен оның еріктілік қызметімен анықталады.

Интеллектуалды элемент тұлғаның онымен жасалған іс-әрекетінің сипатын түсіну мен зардаптың болуын алдын-ала болжауын білдіреді.

Еріктілік элемент- қоғамға қауіпті зардаптардың болуын тілеу мен саналы түрде оған жол беру. Интеллектуалды элемент пен еріктілік элемент бір-бірімен тығыз байланысты. Олардың үйлесуі кінәнің әр түрлі нысандарын туғызады.

Қазақстан Республикасының қылмыстық заңнамасы кінәнің екі нысанын қарастырады: қасақана және абайсызда.

Кінәнің нысандары келесідей түрлерге бөлінеді: қасақаналық- тікелей және жанама; ал абайсыздық- менмендік және немқұрайлылық. Бұл ретте, абайсызда жасалған әрекет ол ҚР ҚК-нің Ерекше бөлімінің тиісті бабында арнайы көзделген жағдайда ғана қылмыс деп танылады (ҚР ҚК-нің 19-бабының 4-бөлігі).

Ниет кінәнің нысаны ретінде, оның түсінігі мен түрлері

Қазақстан Республикасының қылмыстық кодексі заңды деңгейде бірінші рет ниеттің түсінігі мен оның түрлеріне анықтама берді.

Егер тұлға өзінің іс-әрекетінің қоғамға қауіптілігін түсініп, қоғамдық қауіпті зардаптың болуын немесе оның болмай қалушылығын болжаған болса (интеллектуалды элемент) және олардың болуын тілесе (еріктілік элемент), онда қылмыс тікелей ниетпен жасалған болып есептеледі.

Егер тұлға өзінің іс-әрекетінің қоғамға қауіптілігін түсініп, қоғамдық қауіпті зардаптардың болу мүмкіндігін болжап, оны тілемеген болса, алайда бұл зардаптарға немқұрайлы қараса, онда қылмыс жанама ниетпен жасалған болып есептеледі. Осылайша, интеллектуалды элемент тікелей және жанама ниет үшін жалпы болып табылады.

Тікелей ниет пен жанама ниеттің негізгі айырмашылығы, олардың еріктілік элементінде.

Тікелей ниет үшін еріктілік элемент зардаптың болуын тілеген кезде көрінеді.

Тілеу- бұл соңғы мақсат немесе мақсатқа жетудің құралы ретінде болатын, тұлғаның белгілі бір нәтижеге деген талпынысы (мысалы, басқа қылмыстың жасалуын жеңілдету мақсатымен адам өлтіру). Егер формальды құрамы бар қылмыстар туралы айтатын болсақ, бұл жерде тілеудің пәні- қоғамға қауіпті іс-әрекетті жасаудың өзі болады, сол себепті формальды құрамы бар қылмыстар тек тікелей ниетпен жасалады.

Жанама ниет үшін еріктілік элемент ойша зардаптарға жол беру, немесе оларға деген немқұрайлы қатынаспен сипатталады. Жанама ниет кезінде тұлға қоғамдық қауіпті зардаптардың болуын тілемейді, алайда селқостық танытып, олардың болуына әдейі жол береді. Бұл ретте қылмыскер зиян келтіру мүмкіндігі туралы ойламай, зардаптардың пайда болуына мүлдем селқос қарайды.

Тұлғаның онымен жасалған іс-әрекетінің объективті құрамдарының түсінігінің анықтылық дәрежесіне қарай: нақтыланған ниет; нақтыланбаған ниет; баламалы (альтернативті) ниетті бөліп көрсетеді.

Нақтыланған ниет тұлғада мүмкін болатын зардаптың сипаты мен көлемі жөнінде нақты түсініктің болуымен сипатталады. Мысалы, үшкір затпен жәбірленушінің жүрегінің тұсына соққы жасағанда, кінәлі адам өлімінің болуы мүмкін екендігін анық біледі. Яғни бұл кінәліде адам өлтіруге бағытталған нақтыланған ниеттің бар екендігін көрсетеді.

Баламалы (альтернативті) ниет тұлға қылмыс жасау кезінде бір уақытта бірнеше зардаптың болу мүмкіндігін болжап біле алатын және бұл ретте оның еркі бірдей деңгейде зардаптардың екеуіне де бағытталған жағдайда орын алады. Мұндай ниетпен жасалатын қылмыстар нақты келтірілген зардаптарға байланысты сараланады.

Нақтыланбаған ниетте кінәліде мүмкін болатын зардап туралы тек жалпылама түсінік қана болады. Мысалы, дененің түрлі бөлігіне соққылар келтіру кезінде кінәлі зиян келтіру мүмкіндігін ғана болжай алады, ал ол зиянның қаншалықты ауыр екендігін білу мүмкіндігі болмайды. Сонымен қатар, анықталмаған ниетпен жасалған қылмыс нақты келтірілген зиянға байланысты сараланады.

Абайсыздық кінәнің нысаны ретінде: түсінігі мен түрлері

Абайсыздық-қылмыстық заңға сәйкес менмендік пен немқұрайдылық болып екі түрге бөлінетін кінәнің екінші нысаны.

Егер адам өз іс-әрекетінің (әрекетсіздігінің) қоғамға қауіп туғызуы мүмкін екенін алдын ала білсе (интеллектуалдық элемент), бірақ бұл зардаптарды жеткілікті негіздерсіз

жеңілтектікпен болғызбау мүмкіндігіне сенсе (еріктілік элементі), қылмыс менмендікпен жасалған қылмыс деп танылады.

Менмендік өзінің интеллектуалдық элементі бойынша жанама қасақаналықпен кейбір ұқсастығы бар. Бұл ретте жанама қасақаналықта тұлға зардаптың болуының нақты мүмкіндігін болжай алады, ал менмендікте зардаптың болу мүмкіндігі тек абстрактілі болады, саған байланысты субъект зардап болмайды деп ойлайды. Менмендіктің жанама қасақаналықтан басты айырмашылығы еректілік элементінде.

Жанама қасақаналықта тұлға зардаптың болу мүмкіндігіне келісіммен қарайды, ал менмендікте керісінше, тұлға зардаптың болуын тілемейді және оны келтірмеуге тырысады, сондықтан зардаптардың болуына қарсы көзқарас танытады.

Қылмыстық менмендікте тұлға өзінің қоғамға қауіпті зардаптың алдын ала аламын деп ойлайды, себебі ол әртүрлі жағдайларға сенеді. Мысалы, өзінің жеке қасиеттеріне (күшіне, тәжірибесіне, ептілігіне), белгілі бір жағдайға (түнгі уақыт, адамдардың жоқтығы), басқа адамдардың әрекеттеріне, табиғат күштеріне, механизмдерге және тағы басқаларына. Алайда іс жүзінде кінәлі бұл факторлардың мазмұнын дұрыс бағаламайды, нәтижесінде қоғамға қауіпті зардаптың алдын алуға мүмкіндігі болмай, олар орын алады.

Егер адам қажетті ұқыптылық пен сақтық болғанда ол зардаптарды болжап білуге тиіс (интеллектуалдық элемент) және болжап біле алатын бола тұра өз іс-әрекетінің қоғамға қауіпті зардаптарының болуы мүмкін екенін болжап білмесе, қылмыс немқұрайдылықпен жасалған қылмыс деп танылады.

Немқұрайдылық екі белгімен сипатталады: жағымсыз және жағымды.

Жағымсыз белгі тұлғаның өзінің қылмыстық әрекетінің зардабын болжап білмеуінен, сонымен қатар жасалынып жатқан әрекеттің қоғамға қауіптілігін түсінбеуінен көрініс табады. Жағымды белгі кінәлінің пайдаболатын зардапты болжап білуі мүмкін және болжап білуге тиіс екендігінен тұрады. Жағымды белгі объективті және субъективті белгілердің көмегімен қалыптасады.

Объективті белгі кінәлінің қоғамға қауіпті зардапты болжап білу міндетін білдіреді (міндетті болды). Тұлғаның мұндай міндеті қандай да бір міндетті ережелермен: заңмен, қызметтік нұсқаулық, бұйрық, келісім және тағы басқаларымен бекітілуі мүмкін. Субъективтік белгі нақты тұлғаның зардаптың болу мүмкіндігін болжап білу қабілеттілігін білдіреді (мүмкін болатын).

Тек объективтік және субъективтік көрсеткіштердің бір уақытылы болуы ғана кінәлі тұлғаның немқұрайдылығын айғақтайды. Немқұрайдылықтың еріктілік элементі қоғамға қауіпті зардаптың орын алуын болжай білуге бағытталған еріктілік күшінің болмауымен сипатталады.

Жазықсыз зиян келтіру

Қылмыстық ұқыпсыздықтан жағдайды ажырата біду керек ("казус").

Жағдайда тұлға істің жағдайы бойынша қоғамға қауіпті зардаптардың болуын болжап білмеген және болжап білуі мүмкін болмайды. Сонымен ұқыпсыздыққа қарағанда жағдай ұқыпсыздықтың объективтік және субъективтік критерийлерінің болмауымен сипатталады. Сәйкесінше қылмыстық жауаптылық та жаққа шығарылады.

ҚР Қылмыстық кодексі жазықсыз зиян келтірудің ерекше бір түрін: тұлға қоғамға қауіпті зардаптың орын алу мүмкіндігін біліп, алайда экстремалды жағдайлар талаптарына өзінің психофизиологиялық жағдайы немесе жүйке-психикалық жағдайының сай келмеуіне байланысты зардаптардың алдын алалмаған жағдайдағы әрекетті де кінәсіздеп тануды қарастырған.

1-тапсырма

Танашев өзінің көңілдесі Нұрпеисованың жүкті екендігін біліп, одан құтылуға бел буды. Ол өзінің ойын жүзеге асыру үшін Нұрпеисованы өзен жағасына серуендеуге шақырып, суға өзенге шомылуды ұсынады. Танашев қажет болған жағдайда оған көмектесуге уәде береді. Осындай шартпен Нұрпеисова өзенге шомылуға келіседі.

Танашев пен Нұрпеисова өзен жағасынан біраз алыстағаннан кейін Нұрпеисова өзінің одан әрі жүзе алмайтындығын айтып, Танашевтан көмек сұрайды. Танашев болса оның сөзіне құлақ салмай, Нұрпеисованы дәрменсіз жағдайда қалдырып өзен жағасына оралады. Нұрпеисованың суға батып кеткендігіне көз жеткізген соң ол үйіне оралады.

1. Танашев жасаған қылмыстық әрекет бойынша кінәнің нысанын, қылмыс жасау себебін және мақсатын анықтаңыз.
2. Танашевтің әрекеті ҚР ҚК-нің қай бабы бойынша саралауға жатады?

2-тапсырма

Жангужин қылмыс жасағаны үшін полиция қызметкерлерімен ұсталған болатын. Полиция қызметкерлеріне қарсылық көрсету барысында ол біреуінің пистолетін суырып алып оқ жаудырды. Оның нәтижесінде полиция қызметкерлерінің біреуі ауыр дене жарақатын алып, өтіп бара жатқан бір адам қайтыс болады.

1. Жангужиннің кінәсінің нысанын анықтаңыз.

3-тапсырма

Сағынбеков спирт ішімдіктерін ішіп алып «Адмирал Нельсон» түнгі клубында Мусаевпен төбелеседі. Төбелес барысында ол үстелде тұрған стейк үшін арналған пышақпен Мусаевтың санынан ұрып, ірі қан тамырға зақым келтіреді. Мусаев қатты қан жоғалту нәтижесінде ауруханаға барар жолда көз жұмады.

Сағынбеков алдын ала тергеу барысында Мусаевты өлтіруге ниетінің болмағандығын түсіндіріп береді.

1. Кінәлінің әрекет пен одан пайда болған зардапқа деген психикалық қатынасын сипаттап беріңіз.

4-тапсырма

Нұртаевсатымен (баспалдақ) төмен түсу барысында өзінің көршісі мас күйінде келе жатқан Жарболовпен кездесіп қалады. Жарболов жолды бөгеп, Нұртаевқа балағат сөздер айтып, тіл тигізе бастайды. Мас Жарболовтан өтіп кету үшін Нұртаев оны итеріп жібереді. Жарболов болса тепе-теңдігін жоғалтып, сатыға желкесімен құлап, нәтижесінде қайтыс болады. Нұртаев тергеу кезінде өзінің Жарболовты өлтіруге ешқандай ниетінің болмағандығын айтып берді.

1. Нұртаевтың кінәсінің нысанын анықтап, жауаптылық мәселесін шешіңіз.

5-тапсырма

Жупаров әдемі шетел көлігін сатып алады. Өзінің танысының өтінішімен аэропортқа барады.

Жолда автомобилінің техникалық жағынан жақсы екендігін көрсету барысында жол жүру жылдамдығын асырып жібереді. Танысының спидометрге қарап айтқан қорқынышына ол машинаның жаңа екендігін және оның реакциясының жақсы екендігін айтады.

Бұрылыстардың бірінде машинаның алдынан жолды жүгіріп өтіп бара жатырған қыз шыға келеді. Жупаров машинаны тоқтатып үлгере алмай қызды түйіп, нәтижесінде қыз көз жұмады.

1. Жұпаровтың кінәсінің нысанын анықтаңыз.

Қолданылатын әдебиеттер:

1. Ағыбаев А.Н. ҚР Қылмыстық құқығы. Жалпы бөлім. - Алматы. - 2017. - 428б.
2. Ағыбаев А.Н. ҚР Қылмыстық заңына түсіндірме. - Алматы. - 2017. - 615 б.
3. ҚР Қылмыстық кодексі 16 шілде 1997ж. - Алматы: ЮРИСТ, 2022. – 164б.

4. Уголовное право Республики Казахстан. Общая часть: Курс лекций под ред. И.Ш.Борчасвили. – Алматы: Жеті жарғы, 2006.- 632с.
5. Джекебаев У.С. Основные принципы уголовного права Республики Казахстан (сравнительный комментарий к книге Дж. Флетчера и А.В. Наумова «Основные концепции современного уголовного права»). – Алматы: «Жеті-жарғы», 2001. – 256 с.
6. Каиржанов Е.И. Уголовное право Республики Казахстан (Общая часть). Учебник. Изд-е 2-ое, доп. – Алматы: Компьютерно-издательский центр “VITA”. 1998. – 220 с.